

így figyelni rám?
Hogy tudod szíveden
viselni gondomat,
mikor más milliárdokkal is
hasonlóan kell törődnöd?

Önámítás vagy véletlen,
ahogy
megint s megint
kezedre ismerek,
midőn, mint játékot
az oktalan gyerekeknek,
csöndben visszaadod
eldobott hitemet.

Murádin Jenő

Fadrusz János emlékezete

Száz éve állanak erdélyi várostereken Fadrusz János szobrai. Kolozsváron és Zilahon. A 19. századi polgári fejlődés lendületéből és szépítő egyesületek apró munkájából alakultak át az egykori piacterek díszterekké, melyeknek kompozíciós zárókövei a kor térszobrai lettek.

Fadrusz művei a történelmi múlt fölemelő mozzanatait örökítették meg. Hunyadi Mátyás alakjában a szobrász azt az uralkodót állította elének, aki jövőbe néző tekintettel vigyázza népét a Kárpát-medence keleti felében. Fadrusz ösztönösen ráérezett arra, milyen szimbólumokat vár tőle a kor fölemelkedő magyar polgársága. Bár ő maga Erdélyben korábban soha sem járt, de az ország másik peremvidékén, Pozsonyban nevelkedve ráhangolódott ezekre az életérzésekre, a végeket fenyegető veszélyekre. Így azután nem az „igazságos” vagy „a tudományokat pártoló” Mátyást mintázta meg Kolozsvár számára, hanem a diadalmas hadvezért, az ellenségeit legyőző imperátort.

A szilágysági Zilahon, Erdély és a Partium határán ifjabb Wesselényi Miklós szobra került a megyeközpont főterére. Természetes és jogos választással. Hiszen Wesselényi neve bűvös név a Szilágyságban. Ő volt az a messzire tekintő nagyr, aki még a 48-as idők földrengése előtt felismerte a jobbágyrendszer tarthatatlanságát, és tenni is tudott azért, hogy földje népének emberibb életet biztosítson. Ezt a mozzanatot örökíti meg a zilahi szobor: a birtokos nemes báró és jobbágya hangtalan párbeszédét. Mintha Bánk bán és Tiborc jelenete állana elének szobrászi átfogalmazásban.

Kettős évforduló is emlékeztet e szobrok alkotójára. A kolozsvári és zilahi szobor fölavatásának centenáriumát ünnepeltük az elmúlt őszön, és Fadrusz halálának századik évére emlékezünk 2003-ban. Mindkettő lehetőséget kínált és kínál arra, hogy a millenárius idők nagy szobrászának művészi hagyatékát érdeme szerint méltassuk és tudatosítsuk.

A Fadruszról szóló emlékezések, az újabb kutatások már eddig is számos olyan mozzanatot tártak föl, melyeket az idő rétegei elfedni látszottak. Térszobrainak föllállítása Kolozsvár és Zilah mellett Pozsonyban és Szegeden e városok polgári átalakulásának keresztmetszetében állottak. Keletkezésük és elhelyezésük története a korszerű városrendezés érvényesülésével esett egybe. A korabeli társadalom minden rétegét mozgósította a feladat. Országos gyűjtőmunka biztosította az anyagi alapokat a szobrok föllállításához. Kolozsváron kerekén húsz évig gyűjtötték a pénzt a monumentális szoborkompozíció hatalmas költségeire, és Zilahon is egy évtizedre terjedt ki a méretre sokkal szerényebb mű anyagi alapjainak előteremtése.

Csak természetes az, hogy nekünk, magyarörményeknek is részünk volt a nemzetet lelkesítő feladatban. Annál is inkább, mivel a polgárosodásban, különösen az erdélyi városok esetében, az örménység hozzájárulása közismerten hangsúlyos volt.

Fadrusz emlékét és szobrai történetét idézve, álljon itt örmény származású nagyapáink-dédapáink neve (távolról sem teljes fölmérésben), akik pénzbeli támogatással a közös ügyet szolgálták. Kolozsváron: az Ákontz, Bogdán, Burgya, Gajzágó, Gámán, Gogomán, Issekutz, Korbuly, Kovrig, Lázár, Merza, Papp és Osztián családok, Zilahon: a Bogdánffy, Lázár, Karácsonyi, Papp, Simay, Szongott, Veverán családok a nemes ügy ismert támogatói.

Benedek Katalin

Benedek Elek és a szobra

Sopronban, a Nyugat-Magyarországi Egyetem Pedagógiai Főiskolai kar rendezésében tavaly ősszel Benedek Elek emlékülésre került sor. A nagy mesemondó 1859. szeptember 30-án született Kisbaconban és ugyanott hunyt el 1929. augusztus 17-én. A születésének évfordulója körüli napokban tartott tudományos ülésszak keretében 2002. október 2-án a főiskola bejárata előtt mellszobrot avattak. Az emlékülés egyik igen érdekes előadását *Lengyel László* politológus, Benedek Elek dédunokája tartotta.

Szoboravató beszédet *dr. Benedek Katalin Erzsébet* mondott, az alábbiakban ezt közöljük.

Vannak alkotások, melyek körül mintegy varázsütésre sajátos légkör alakul ki. Elkülönülnek a korszak művészi termékeinek közegétől, nem rendelik alá magukat beillesztési és rangsorolási kísérleteknek - önállóságukat sugárzó erővel megőrzik. Soltra E. Tamás Benedek Eleket idéző szobra ilyen műalkotás. Már a szoborállítás szándékának hallatán sokaknak, sokunknak agyába villant, hogy bizony hálás, szép és megtisztelő feladat plasztikába álmódni Elek apót. Igen, őt, legnagyobb meseköltőnket. Elsősorban őt ismerjük. Ködbe vesző gyermekkori emlékek, mesék ideje, elalvás előtti felolvasások suttogó, ringató hangjai dongnak fülünkben.

De Benedek Elekről tudunk-e eleget? Soltra E. Tamás érzékeny művészlencséjén át nyílik, tágul a mi világunk is, hogy, majd kiteljesedve jelenjék meg benne a kisbaconi székely Benedek nemzetség e hasonlíthatatlan nagysága. A mellszobor ugyanis egy egész életpálya sűrítője és példázata. Átala találkozunk a nemzete sorsán aggódó, azt jobbítani igyekvő parlamenti képviselővel, újságíróval, a kevés szavú, méléző és csalódott emberrel, ugyanakkor a Szókimondó Benedekkel, a szelíd nagyapóval, nagy magyarjainkról, mondavilágunkról szóló olvasmányok szerzőjével, lapalapítóval és főszerkesztővel, az Erdővidék és Tündérország megéneklőjével. De megszólít Benedek Elek, a Szembejövő ember, aki Trianon után elindul Kelet felé, visszaindul Erdélybe akkor, amikor Nyugaton vár a reményteli élet. Behódolni nem akar, ellenkezőleg, írói tekintélyével, tehetségével, a szellemi haladás érdekében kiáll a romániai magyar irodalom népszerűsítése mellett. Hiszen könnyű szeretni a nemzetet, amikor ennek semmi akadálya, könnyű védeni az anyanyelvet, amikor azt tőlünk elvenni senki nem akarja - de nehéz, amikor el akarják venni. A Benedek család értékrendjében - ősökében és leszármazottakéban egyaránt - kiemelt helyet foglal el a tette kész, őszinte hazafiúi érzés. Ennek adózva, az országcsönkítés után, a meginduló országzászló-állítási mozgalom keretében a család a vészterhes évtizedeket is túlélő, nevével hímzett lobogót adományozott Kisbaconnak.

Eltökélttség, finom lelki rezdülések - mindez ötvöződik a szoborban. Az író sugárzó egyénisége ott rejlik befelé figyelő tekintetében, erőteljesen formált, széles, alkotói homlokán. Mozdulatlanul, időtlen létezésében él és hat. A portré gesztusok mellőzésével képes elvezetni a lélek legbensőbb tájaira, így keltve életre a bennünk szunnyadó, alakatlan képzeteket. Soltra E. Tamás műve illeszkedő proporciójú, realista alkotás. Hangsúlyt helyez,